

*Валерій В'ячеславович ТОМАЗОВ,
кандидат історичних наук,
завідувач сектору генеалогічних
та геральдичних досліджень
Інституту історії України НАН України,
старший науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ
(Київ)*

ПАТОНИ: ІСТОРІЯ РОДУ

У статті висвітлюється історія та реконструюється генеалогія роду Патонів, із якого походить плеяда видатних діячів — військовики (Петро Іванович Патон, Петро Іванович Патон-Фантон-де-Веррайон, Микола Іванович Патон, Олександр Миколайович Патон), дипломат (Оскар Петрович Патон), правники (Іван Петрович Патон, Оскар Миколайович Патон), архітектор (Петро Юрійович Патон), земський і громадський діяч (Михайло Оскарович Патон) і науковці (Євген Оскарович Патон, Володимир Євгенович Патон, Борис Євгенович Патон, Євгенія Борисівна Патон). Для досягнення мети використано переважно джерела офіційного походження з архівосховищ України та Росії, зокрема справи про дворянство. Вони містять величезну кількість документів як власне генеалогічного, так і загального біографічного характеру. Усі документи мають високий рівень достовірності. Але, незважаючи на це, під час верифікації інформації здійснювалося їх критичне осмислення та порівняння з іншими джерелами. У статті також детально проаналізовано історіографію щодо досліджуваної проблеми.

Ключові слова: Патони (Паттони), рід, дворянство, Київ, Євген Оскарович Патон, Борис Євгенович Патон.

Євгенові Оскаровичу та Борисові Євгеновичу Патонам — видатним ученим, засновникам наукової школи електрозварювання та металознавства, дійсним членам Академії наук УРСР (нині — Національної академії наук України), талановитим організаторам вітчизняної науки, лауреатам численних премій і кавалерам багатьох орденів — присвячено величезну кількість статей і книжок, авторами яких були як учені, так і письменники та журналісти. Інтерес до цих непересічних постатей не згасає і нині. З'являються нові й нові до-

*Борис Євгенович Патон біля пам'ятника батькові
в Київському політехнічному інституті.
Київ, червень 2002 р.*

кументи, що заповнюють «білі плями» у відомостях про життя та діяльність учених, дають змогу по-новому поглянути на деякі події.

Найменш дослідженою дотепер залишається генеалогія Патонів, що цілком зрозуміло з огляду на ті політичні обставини, за яких писалася більшість присвячених їм праць. Між тим скрупульозне вивчення родоводу дає докладне уявлення про особливе середовище,

в якому формувалися науковці, розкриває процес накопичення генетичного матеріалу, що, за законами розвитку, мало дати видатний результат.

У ювілейному збірнику, присвяченому 80-річчю з дня народження Євгена Оскаровича та 55-річчю його наукової діяльності, було вміщено вступну статтю академіка М. Доброхотова, що висвітлювала життєвий і творчий шлях науковця. Про родину, в якій виховувався ювіляр, дипломатично сказано всього трьома рядками: «Він отримав виховання у сім'ї, де прищеплювалася любов до напруженої систематичної праці і заохочувалися ініціатива та самостійність» [8, с. 9]. Не надто багато, як на нашу думку.

Не більше інформації про рід Патонів містять й інші праці. Тільки у спогадах Євгена Оскаровича, вихід яких у світ припав на хрущовську «відлигу», можна віднайти окремі відомості про родинне оточення. Так, із рядків автобіографії ми дізнаємося, що його батько був російським консулом у Ніцці та відставним гвардійським полковником [17, с. 5]. Але й у цих спогадах, що на довгі часи стали основним джерелом для дослідників біографії Є. Патона, мемуарист виявив обережність. Він був змушений замовчувати частину родинної історії, деякі факти та обставини життя сім'ї. Це стосується, зокрема, служби у гвардії, до якої вступили брати Євгена. Підкреслює Євген Оскарович і важке, скрутне життя родини: батько нібито не перебував в особливому фаворі при імператорському дворі, тому обіймав лише незначні посади. Звичайно, ці слова слід сприймати як «данину часові», в якій писалися спогади. Мода на «злидні» та «нестатки» неначе наближала особу дворянського походження до «пролетаріату» [17, с. 6–7]. Загалом дитинству у спогадах присвячено всього шість неповних сторінок, хоча це один із найважливіших періодів формування світогляду, сприйняття дійсності.

Значне місце серед публікацій про життя і творчість Є. Патона належить монографіям А. Чеканова [34; 35], у яких здійснено фундаментальний аналіз внеску вченого у вітчизняну науку. Втім особисте життя Є. Патона і, найголовніше, історія його сім'ї вичерпуються стислим переказом відомостей, поданих Євгеном Оскаровичем у власних спогадах. До того ж у розділі, присвяченому дитинству та юнацьким рокам Є. Патона, який у праці А. Чеканова займає лише кілька сторінок, зроблено ще більш різкі акценти на «важкому» житті родини [34, с. 11–14].

Вагомим внеском у патонознавство стали студії І. Малишевського [10; 11] і В. Онопрієнка, Л. Кістерської та П. Севбо [16]. Оpubліковані у 1980-х рр., вони вже майже вільні від більшості ідеологічних штампів попереднього часу.

Так, у книзі І. Малишевського не тільки наведено відомості про батька Євгена Оскаровича — російського консула в Ніцці та Бреслау Оскара Петровича, а й розповідається про дідуся вченого — генерала від інфантерії та сенатора Петра Івановича. Для реконструкції біографії предків Є. Патона автор використав цінне джерело — справи про дворянство роду, що зберігаються в Російському державному історичному архіві у Санкт-Петербурзі. Практично вперше у патознавчій літературі пролунало відверто: предки радянського академіка Є. Патона — дворяни Російської імперії, які обіймали чільні посади на військовій і цивільній службі [10, с. 9–10].

Ще ґрунтовніше генеалогію роду Патонів досліджено у монографії В. Онопрієнка, Л. Кістерської та П. Севбо, підготовленої на широкій джерельній базі (дослідники опрацювали формулярні списки предків Євгена Оскаровича, що зберігаються в Російському державному історичному архіві, Російському державному архіві військово-морського флоту, Архіві зовнішньої політики Російської імперії). У передмові автори наголошують, що використаний ними архівний матеріал дає змогу детальніше висвітлити деякі етапи життя та діяльності вченого [16, с. 6].

Однак і у згаданих вище розвідках трапляються певні тематичні лакуни. Зокрема, інформацію зі справ про дворянство Патонів наведено лише частково. Проте вивчення цих документів дає змогу додати нові штрихи до генеалогії цього славного роду.

Більшість біографістів Євгена Оскаровича не торкалися дуже цікавого, але й надто небезпечного як на ті часи питання про етнічне походження Патонів. І. Малишевський писав про це так: «Рід Patton осів у Росії на якомусь давньому перехресті історії. Сімейні перекази пояснювали походження та рідкісне прізвище тим, що нібито предків — корабельних майстрів — вивіз із Голландії Петро І. Існували, щоправда, й інші версії — про Францію (на це мовби вказував кінцевий наголос), утім не виключалась і Шотландія. Однак самі Патони іноземцями себе не вважали, давним-давно обрусіли, змішавшись кров'ю з іншими родами на землі, що стала їхньою справжньою Батьківщиною» [10, с. 9].

Ще дипломатичніше про це згадували В. Онопрієнко, Л. Кістерська та П. Севбо: «Рідкісне прізвище та екзотичне місце народження (мається на увазі Ніцца, де з'явився на світ Євген Оскарович. — *В. Т.*) не раз викликали здогади щодо походження роду Патонів. Між тим це була хороша російська сім'я, для якої любов до Вітчизни, вірність обов'язку, добре ім'я батьків і дідів не були порожніми поняттями» [16, с. 8]. Отже, вичерпної відповіді на питання про походження Патонів читач не отримує. Зрозуміло, що представники роду, які мешкали на теренах Російської імперії та самовіддано їй служили,

цілком закономірно вважали себе місцевими. Та все ж цікаво знати, де жили предки Патонів до того, як потрапили до Росії.

Аналіз прізвища наводить на думку про шотландське походження Патонів. Paton, Patton, Pattoun — варіанти характерного для Шотландії патроніміального прізвища, що походить від зменшувальної форми імені Патрик. Це прізвище фіксується у шотландських документах, починаючи з XVI ст. [29, с. 129]. Версія ж про німецьке походження Патонів з'явилася, імовірно, тому, що представники роду належали до лютерансько-євангелічної церкви, породичалися з багатьма лютеранськими сімействами, переважно німецького, остзейського, шведського походження, і навіть у документах інколи називалися «фон Паттонами». Слід зазначити, що Патони тривалий час залишалися вірними віросповіданню батьків — ще Оскар Петрович був лютеранином [25, л. 35–38, 39]. Дружина останнього стала першою православною в роді, через що діти, відповідно до законів Російської імперії, були охрещені за православним обрядом.

На терени Російської імперії Патони потрапили, очевидно, у першій половині XVIII ст. Родоначальником російської гілки став *Георг Паттон*, придворний кухмістер та мундкох¹, син якого — *Петер-Георг (Петро Юрійович; 1733, Санкт-Петербург – 2 грудня 1809, Санкт-Петербург)* — був архітектором. Він навчався під керівництвом петербурзького архітектора швейцарського походження П.-А. Трезіні, а з 1749 р. служив помічником у Б.-Ф. Растреллі — виконував креслення для будівництва Зимового палацу та наглядав за роботами. 10 грудня Петер-Георг за атестацією свого видатного патрона отримав звання гезеля та був зарахований до Канцелярії від будівництва (з 1765 р. — Канцелярія, а з 1769 р. — Контора від будівництва її імператорської величності будинків і садів) «архітектурії помічником» із чином прапорщика. 1755 р. архітектор брав участь у будівництві оранієнбаумівського театру. 2 травня 1757 р. П.-Г. Патон отримав звання «за-архітектора» з чином сухопутного капітана, а 11 жовтня 1762 р. — «архітектора» з чином секунд-майора. 23 листопада 1767 р. він був прийнятий у службу до Комерц-колегії для догляду за казенними будинками (звільнений із Контори 29 березня 1770 р.). Петер-Георг отримав чин надвірного радника (8 липня 1782 р.), а згодом — колезького радника (після 1795 р.). У 1783–1802 рр. він служив архітектором при Урядовому Сенаті Російської імперії. Сумлінна і бездоганна служба, чин колезького радника й орден Св. Володимира дали змогу Петру Юрійовичу Патону закріпитися на високому соціальному щаблі російського суспільства, за-

¹ Детальніше про рід Патонів див.: [28; 29].

безпечивши його нащадкам можливості кар'єрного росту та міцне матеріальне становище [22, л. 1–3 об.; 15; 27].

Єдина дочка архітектора — Марія Петрівна (23 липня 1763, Санкт-Петербург – 21 грудня 1840, Санкт-Петербург) — 1 серпня 1781 р. вінчалася з *Карлом (Карлом-Густавом) Романовичем (Рейнгольдовичем) фон Врангелем* (9 червня 1742 – 7 березня 1824, Санкт-Петербург), сином асесора (засідателя) ризького гофгеріхту (надвірного суду) Нільса-Рейнгольда фон Врангеля з лінії Койль-Тойс (1707–1747) та Гедвіги-Вільгельміни, народженої фон Вартман (1712–1789). Карл Романович командував Софійським піхотним полком (1785–1788), був виборзьким обер-комендантом і шефом гарнізонного полку (1797–1800), 1799 р. отримав чин генерала від інфантерії та наступного року був призначений інспектором інфантерії Фінляндської інспекції [22, л. 4; 28, с. 28].

Старший із синів архітектора — *Павло Петрович* (бл. 1760 р. – ?) — вступив на військову стезю, дослужився до чину полковника та був командиром Софійського мушкетерського полку (1802–1804) [22, л. 4]. Молодший — *Іван Петрович* (бл. 1762 р. – ?), надвірний радник і власник села Репіно Ямбурзького повіту Санкт-Петербурзької губернії [22, л. 4], заснував гілку роду, з якої походять видатні українські науковці Євген Оскарович і Борис Євгенович Патони.

Історія Патонів на новій батьківщині характерна для більшості іноземних родів, що поєднали свою долю з Російською імперією. Це був шлях через професіоналізм і сумлінну службу до дворянства, чинів і почестей.

Син Івана Петровича Патона — *Петро Іванович* (1796 – 2 вересня 1871, Санкт-Петербург, похований у Москві на Іновірському кладовищі на Введенських горах) — рішенням Санкт-Петербурзького дворянського депутатського зібрання від 12 липня 1862 р. разом зі старшими синами — Оскаром і Миколою — був визнаний у російському спадковому дворянстві та внесений до 2-ї частини дворянської родовідної книги Санкт-Петербурзької губернії. Це рішення затвердив указ Сенату по департаменту герольдії № 292 від 14 січня 1863 р. [24, л. 41–44].

Петро Іванович Патон зробив блискучу кар'єру. Він вступив у службу 15 лютого 1812 р. колоновожатим до імператорського почету по квартирмейстерській частині (згодом — Генеральний штаб) і брав участь у російсько-французькій війні 1812 р. і закордонних походах російської армії, а згодом у російсько-турецькій війні 1828–1829 рр. і завоюванні Кавказу. Петро Іванович командував 33-м (1830–1833) та Коливанським (1833–1838) егерськими полками, 2-ю (1838–1841) та 1-ю (1841–1846) бригадами 15-ї піхотної дивізії, був начальником резервної дивізії 4-го

піхотного корпусу (1846–1850) та оренбурзьким комендантом (1850–1853). У 1853 р. він призначений сенатором 8-го департаменту Сенату, а 1869 р. отримав чин генерала від інфантерії. Бойовий генерал неодноразово відзначався нагородами: орденами Св. Анни IV ступеня (1812), Св. Володимира IV ступеня з бантом (1829), Св. Георгія IV класу (1837, за 25 років офіцерської бездоганної служби), Св. Анни II ступеня (1837), Св. Володимира III ступеня (1842), Св. Станіслава I ступеня (1843), Св. Анни I ступеня (1853), Св. Анни I ступеня з імператорською короною (1858), Св. Володимира II ступеня з мечами (1862), медаллю в пам'ять про здобуття Парижа (1814), срібною медаллю в пам'ять війни 1812 р. (1812), срібною медаллю в пам'ять російсько-турецької війни 1828–1829 рр. (1832), відзнаками за 30 (1837), 35 (1852 р.), 40 (1859) років бездоганної служби. Петро Іванович був досить заможним поміщиком. 21 листопада 1838 р. він отримав майорат у Сувалкській губернії Царства Польського. Крім того, володів маєтками у Полтавському повіті однойменної губернії, у Бельському повіті на Смоленщині, а також дерев'яним будинком у Москві. Від шлюбу з *Анною Григорівною Гейман* (25 грудня 1800 – 12 червня 1888, Москва), дочкою відомого німецького банкіра Генріха-Грегора (Григорія Юхимовича) Геймана (1771–1843), Петро Іванович Патон мав трьох синів та доньку *Кароліну*, котра стала дружиною полковника *Гаврилова* [24, л. 5–12; 25, л. 6–20].

Старший син Петра Івановича та Анни Григорівни Патонів — *Оскар-Йоганн-Якоб (Оскар Петрович; 8 листопада 1823, Вознесенськ Херсонської губернії — 1900, похований на парафіяльному православному кладовищі с. Хребтіїв Ушицького повіту Подільської губернії²)* — і став батьком Євгена Оскаровича Патона та дідом Бориса Євгеновича Патона. Оскар Петрович освіту здобув у Головному (Миколаївському) інженерному училищі (1838–1843) і вступив на дійсну службу 21 серпня 1843 р. до Санкт-Петербурзької інженерної команди. 1844 р. він був прикомандирований до лейб-гвардії кіннопіонерного дивізіону, а 1849 р. — до учбової гальванічної команди для вивчення гальванічної справи. 1851 р. Оскар Петрович закінчив навчання та повернувся у дивізіон, де 1855 р. призначений командиром 1-го ескадрону. 1857 р. він у чині капітана звільнився на цивільну службу з перейменуванням у колезькі радники. Спочатку Оскар Петрович служив керуючим Новомаїнським відділенням Самарської удільної контори (1857–1859), а згодом перейшов на дипломатичне

² Відомості про те, що Оскар Петрович Патон помер 1909 р., не відповідають дійсності, оскільки у виданій 1901 р. книзі Ю. Сіцінського зазначено: «На Хребтіївському православному кладовищі місцевим власником шт.-капітаном М. Патоном збудовано муровану каплицю на могилі батька, Оскара Патона (долученого до православ'я)» [21, с. 799].

поприще: російський консул у Ніцці (Франція, 1865–1886) та Бреслау (Пруссія, 1886–1893). 1875 р. він отримав чин статського радника та 17 вересня 1893 р. вийшов у відставку. За свою ревну службу Оскар Петрович був нагороджений орденами Св. Анни III ступеня (1856), Св. Станіслава II ступеня (1872), Св. Анни II ступеня (1880), Св. Володимира IV ступеня (1884, за 35-річну службу у класних чинах), відзнакою за 40 років бездоганної служби (1889) і французьким орденом Почесного легіону (1892). Як старший син він 1871 р. успадкував від батьків майорат Кірсна Кальварійського повіту Сувалкської губернії, а також був власником придбаних маєтків Ступино та Ларіно з «сільцями» Бельського повіту Смоленської губернії (з 1858 р.), с. Паново з «сільцями» Бельського повіту Смоленської губернії (з 1858 р.; з 1859 р. належало до Тихвінського повіту Новгородської губернії) та с. Машеве з хутором Сергіївський Новгород-Сіверського повіту Чернігівської губернії (продане у 1891 р.) [1; 24, л. 35–38; 25, л. 21, 22–23].

20 липня 1859 р. у Михайлівській церкві с. Денисовичі Ново-зібківського повіту Чернігівської губернії Оскар Петрович Патон вінчався з дочкою штабс-ротмістра *Катериною Дмитрівною Шишковою* (бл. 1834 – ?)³ [26, л. 39]. Катерина Дмитрівна була власницею придбаного маєтку Ляхово (Будниця також) із фільварком Любово Городоцького повіту Вітебської губернії (з 1862 р.) і с. Хребтіїв із «сільцем» Шуркою та частиною слободи Пилипи Ушицького повіту Подільської губернії [1; 25, л. 35–38]. 7 травня 1888 р. рішенням Санкт-Петербурзького дворянського депутатського зібрання до роду Патонів були долучені дружина та діти Оскара Петровича. Це рішення затвердив указ Сенату № 1561 від 28 травня 1889 р. [25, л. 41–44].

У Оскара Петровича та Катерини Дмитрівни Патонів народилося дві дочки: *Наталія* (27 червня 1860, Городоцький повіт Вітебської губернії – ?) і *Олександра* (18 червня 1862, Ніцца, департамент Приморські Альпи, Франція – 16 травня 1943, Ніцца, департамент Приморські Альпи, Франція) та п'ятеро синів: *Олександр* (11 жовтня 1863, Ніцца, департамент Приморські Альпи, Франція – ?), *Михайло* (5 серпня 1865, Ніцца, департамент Приморські Альпи, Франція – квітень 1919, Нова Ушиця Подільської губернії), *Володимир* (28 серпня 1867, Ніцца, департамент Приморські Альпи, Франція – ?), *Євген* (20 лютого/4 березня 1870 (згідно з радянськими документами — 5 березня 1870 р.), Ніцца, департамент Приморські Альпи, Франція — 12 серпня

³ За деякими даними, Катерина Дмитрівна народилася 10 січня 1837 р. і була дочкою Дмитра Петровича Шишкова (1809–1892) та Олександри Карлівни, народженої баронеси фон Фітінгоф [6].

1953, Київ) і *Петро* (21 вересня 1872, Ніцца, департамент Приморські Альпи, Франція — початок 1930-х, Брест-над-Бугом, Поліське воєводство, Польща) [1; 25, л. 35–38, 39–40].

Один із братів Оскара Петровича — *Микола Петрович* (3 січня 1827 – 24 травня 1909, с. Тимошкіно Новоторзького повіту Тверської губернії) — освіту здобув також у Головному (Миколаївському) інженерному училищі (1841–1847) і вступив у службу 5 вересня 1847 р. у Санкт-Петербурзьку інженерну команду, а 17 червня 1848 р. прикомандирований до лейб-гвардії кінно-піонерного дивізіону. Невдовзі він вислужив чин майора (1856) і був призначений командиром 5-го батальйону Санкт-Петербурзького гренадерського полку (1856). У 1862 р. Микола Петрович залишив військову службу та обіймав посаду помічника керуючого горілчано-акцизними зборами у Тульській (1862–1865) і Тверській (1865–1880) губерніях, а згодом — чиновника з особливих доручень Міністерства фінансів Російської імперії, прикомандированого до Новгородської та Тверської губерній (1885). У 1891 р. він отримав чин дійсного статського радника (1891), а 15 квітня 1896 р. вийшов у відставку. За свою кар'єру Микола Петрович удостоївся орденів Св. Анни III ступеня (1853), Св. Станіслава II ступеня (1859), Св. Анни II ступеня (1879) та Св. Володимира III ступеня (1887). Він володів маєтком Тимошкіно Новоторзького повіту Тверської губернії [24, л. 24, 26–36 об.].

15 листопада 1853 р. у Нарві Ямбурзького повіту Санкт-Петербурзької губернії Микола Петрович Патон побрався з баронесою *Ольгою Андріївною фон Арпсгофен* (7 вересня 1829, Нарва Ямбурзького повіту Санкт-Петербурзької губернії – 27 листопада 1906, Твер), дочкою власника маєтків Германсберг і Вазагоф Везенберзького повіту Естляндської губернії барона Гергарда-Генріха фон Арпсгофена (1795–1854) та Ольги Лаврентіївни, народженої Варнек (1807–1883) [24, л. 26–36 об.]. Від цього шлюбу народилися Микола (6 вересня 1855, Нарва Ямбурзького повіту Санкт-Петербурзької губернії – до 1861), Володимир (17 листопада 1856, Москва – до 1872), Оскар (13 квітня 1858, Нарва Ямбурзького повіту Санкт-Петербурзької губернії – після 1914), Олександр (8 червня 1872–1938), Анна-Марія (8 вересня 1854, Нарва Ямбурзького повіту Санкт-Петербурзької губернії – ?), Ольга (1 серпня 1859, Нарва Ямбурзького повіту Санкт-Петербурзької губернії – до 1872), Софія (18 вересня 1862 – 27 жовтня 1937, Женева, Швейцарія), Марія (1867–1954, Париж) Патони [24, л. 26–36 об., 37–40 об.].

Молодший із братів Патонів — *Іван Петрович* (19 листопада/1 грудня 1837, Плоцьк, Царство Польське – 17 квітня 1911, Санкт-Петербург) — освіту здобув в імператорському Олександрівському

ліцеї та 5 січня 1858 р. вступив у службу до Міністерства внутрішніх справ Російської імперії. У 1859 р. він призначений молодшим чиновником із особливих доручень при бессарабському військовому губернаторі. 1862 р. Іван Петрович переведений на посаду бессарабського обласного карних справ стряпчого, а 1864 р. призначений повітовим справником. 1865 р. він за власним бажанням переведений до Міністерства юстиції та був товаришем голови Вітебської палати карного суду (1865) і товаришем голови Вітебської палати цивільного суду (1865). Згодом Іван Петрович обіймав посади Смоленського (1872) і Катеринославського прокурорів окружних судів. У 1911 р. він вийшов у відставку у чині таємного радника. Іван Петровичу 1888 р. придбав маєтки у Лайшевському повіті Казанської губернії — сільце Рогозіно-Долматово (Булгак також) і «пустоші» Єникеєв-Карач, які були продано у 1899 р. [25, л. 13–13 об., 14–19].

Одружений Іван Петрович Патон був із *Софією Михайлівною Фантон-де-Веррайон* (17 вересня 1837, Санкт-Петербург – ?), дочкою генерал-лейтенанта Генерального штабу Російської імперії, бессарабського губернатора Михайла Львовича Фантон-де-Веррайона (1804–1887) й Анастасії Георгіївни (Григорівни), народженої Філіпеско [25, л. 14–19]. Від цього шлюбу народилося шість дітей: Анастасія (21 червня 1864 р. – ?), Петро (24 квітня 1866, Вітебськ – 7 вересня 1941, Франція), Євген (21 листопада 1867, Калуга – ?), Микола (27 грудня 1868, Калуга – після 1923), Олександр (5 квітня 1870, Калуга – ?) та Анна (7 вересня 1871, Смоленськ – ?) [25, л. 14–19, 20–24 об.]. Іван Петрович Патон і його родина рішенням Смоленського дворянського депутатського зібрання від 12 жовтня 1873 р. були визнані у спадковому дворянстві та внесені до 2-ї частини дворянської родовідної книги Смоленської губернії. Це рішення затвердив указ Сенату № 4160 від 19 листопада 1873 р. [25, л. 25–28]. Старшому із синів Івана Петровича та Софії Михайлівни — Петрові Івановичу Патону — 21 березня 1901 р. височайшим указом було дозволено до власного приєднати прізвище діда — Фантон-де-Веррайон — і передавати його старшому нащадкові в роді [26].

Трагічно склалася доля молодших поколінь роду Патонів. Соціальні потрясіння 1917 р., що знищили величезну імперію, розкидали членів родини по різних політичних таборах і країнах. *Петро Іванович Патон-Фантон-де-Веррайон* — двоюрідний брат Є. О. Патона — закінчив Морський корпус (1883) та Морську академію (1908). Він був учасником російсько-японської війни 1904–1905 рр., зокрема Цусимського бою, Першої світової війни та Білого руху. Петро Іванович командував канонерським човном «Гіляк» (1906–1909), був начальником 8-го дивізіону міноносців Балтійського флоту (1909–1911), ко-

мандиром лінійного корабля «Синоп» (1912–1916), начальником навчального загону Чорноморського флоту (з 1914 р.) і загону суден оборони північно-західної частини Чорного моря (1916–1917). У 1915 р. він отримав чин контр-адмірала, з 13 квітня 1917 р. вийшов у відставку. За бездоганну службу, мужність і командирський талант Петро Іванович був нагороджений орденами Св. Анни III ступеня (1893), Св. Станіслава II ступеня (1903), Св. Володимира IV ступеня з бантом (1908, за 25 років служби), Св. Анни II ступеня (1908), Св. Володимира II ступеня (1910), Св. Володимира III ступеня (1913), із мечами (1915), медалями — у пам'ять царювання імператора Олександра III (1896), російсько-японської війни 1904-1905 рр. (1906), 100-річчя Вітчизняної війни 1812 р. (1912), 300-річчя царювання дому Романових (1913), 200-річчя Гангутської перемоги (1915), а також золотою шаблею з написом «За хоробрість» (1906), золотим знаком про закінчення курсу Морського корпусу (1910), срібною медаллю за допомогу, надану постраждалим під час землетрусу в Мессіні та Калабрії (1911), командорськими хрестами грецького ордена Спасителя (1909), туніського ордена Слави (Нишан-Ифтикар; 1909) та ордена Корони Італії (1910). У 1918 р. Петро Іванович Патон-Фантон-де-Веррайон був членом правління та тимчасовим головою Російського Дунайського пароплавства, а потім — головним комісаром флоту і портів Чорного та Азовського морів Української Держави. У 1920 р. він — офіцер денікінських Збройних сил Півдня Росії. Після поразки Білого руху, контр-адмірал емігрував до Франції, де був членом громадських офіцерських організацій. У французькій землі він і був похований [19, с. 409]. На кладовищі Сент-Женев'єв-де-Буа (департамент Ессон, Франція) похована і його дружина — *Євгенія Матвіївна Шишкова*, за першим шлюбом *Боголюбова* (6 січня 1874 – 23 січня 1951, Париж) [4, с. 368].

Його молодший брат — *Микола Іванович* — також закінчив Морське училище (1889). Під час російсько-японської війни у складі загону транспортів він брав участь у поході 2-ї Тихоокеанської ескадри на театр бойових дій (1904–1905), а потім командував міноносцями «Страшний», «Боевой» (1909), есмінцем «Стерегущий» (1910–1915), був начальником 6-го дивізіону міноносців Балтійського флоту (1915–1917) і 2-ї бригади лінійних кораблів (1917). У 1917 р. Микола Іванович отримав чин контр-адмірала. За свою службу був відзначений орденами Св. Анни II ступеня з мечами (1911), Св. Володимира III ступеня з мечами (1916) та георгіївською зброєю (1915). У період гетьманату служив на флоті Української Держави (1918), але згодом перейшов на службу до Червоного флоту, обіймав посади старшого морського начальника у Кронштадті, начальника Кронштадтської бази Балтійського флоту, начальника училища командного складу Ро-

бітничо-селянського червоного флоту (1920–1922), був співробітником Морської історичної комісії (з 1923 р.). Подальша доля Миколи Івановича нам невідома (утім, неважко здогадатися) [14]. Його дружина — *Ольга Георгіївна Яковлева*, у першому шлюбі *Голикова* (бл. 1866 – 20 травня 1950, Менвілл, штат Нью-Джерсі, США) — не залишилася в більшовицькій Росії, виїхавши у 1920 р. за кордон [3, с. 326].

Зінаїда Павлівна Патон, народжена *Преснухіна*, у першому шлюбі *Гейциг* (8 липня 1863 – березень 1942, Ленінград), вдова дійсного статського радника та члена санкт-петербурзьких окружного суду та судової палати *Оскара Миколайовича Патона*, ще одного двоюрідного брата видатного науковця, померла у Ленінграді під час блокади і похована на Піскарьовському кладовищі [32, арк. 114 зв. – 115; 2].

Молодший брат Оскара Миколайовича — *Олександр Миколайович Патон* — військовий інженер, випускник Миколаївського інженерного училища (1894) та Миколаївської інженерної академії (1901) — служив діловодом із будівництва окружного інженерного управління Одеського військового округу (з 1911 р.). У 1915 р. отримав чин полковника. Олександр Михайлович був кавалером орденів Св. Анни III ступеня (1906), Св. Станіслава II ступеня (1909), Св. Володимира IV ступеня (1916). Після більшовицького заколоту брав участь у Білому русі, але, потрапивши в більшовицький полон, перейшов на бік радянської влади і до 1923 р. служив у Робітничо-селянській червоній армії. У 1938 р. був заарештований органами НКВС та розстріляний [18; 20].

В еміграцію виїхали рідні сестра та брат Є. О. Патона, а сам він багато років змушений був приховувати навіть сам факт їхнього існування. *Олександра Оскарівна Патон*, в одруженні *Матковська*, хрещена мати свого племінника — Бориса Євгеновича Патона [31, арк. 318 зв. – 319], емігрувала до Франції, де оселилася в Ніцці та похована на православному кладовищі Кокад [5, с. 401]. *Петро Оскарович Патон*, голова Річицької повітової земської управи (1913–1917), був річицьким повітовим комісаром за часів Тимчасового уряду, а в період гетьманату — поліським губернським старостою. Коли значна частина Білорусі відійшла до Другої Речі Посполитої, він разом із дружиною — *Оленою Миколаївною Гавриловою*, залишився у Польщі та служив у Брестському магістраті [9].

Страшна доля спіткала іншого брата Є. О. Патона — *Михайла Оскаровича Патона*, який був хрещеним батьком свого племінника — Володимира Євгеновича Патона [30, арк. 43 зв. – 44]. Він виховувався в Пажеському корпусі, який закінчив за першим розрядом, і службу почав 14 серпня 1884 р. прапорщиком лейб-гвардії Преображенського полку. 19 січня 1902 р. Михайло Оскарович вийшов у відставку з чином полковника та був призначений почесним мировим суддею

*Євген Оскарович Патон із синами
Володимиром (ліворуч) та Борисом (праворуч)
біля універсального зварювального автомата ТС-17. Київ, 1949 р.*

Ушицького округу Подільської губернії (1902–1917). Він неодноразово очолював дворянство Ушицького повіту (1905–1917), де володів с. Хребтіївим із «сільцем» Шуркою та частиною слободи Пилипи Ушицького повіту, та був головою Ушицької повітової земської управи (1911–1917). За свою службу отримав чин дійсного статського радника (1914) та був нагороджений орденами Св. Станіслава III ступеня (1897), Св. Володимира IV (1906) та III (1916) ступенів, німецьким орденом Червоного орла IV ступеня, а також медалями В пам'ять царювання імператора Олександра III (1896), В пам'ять священної коронації їх імператорських величностей (1896), Червоного Хреста за участь у діяльності товариства під час російсько-японської війни 1904–1905 рр. (1907), світлобронзовою медаллю в пам'ять 200-річчя Полтавської битви (1910) та іншими відзнаками [23, л. 10, 11, 13–18; 7, арк. 521–523]. Михайло Оскарович уславився як щедрий благодій-

ник, який жертвував значні суми на соціальний розвиток Поділля. За його фінансової підтримки у 1908 р. було відкрито земську лікарню та ремісниче училище імені барона П. П. Местмахера в Новій Ушиці [36, с. 584] та у 1912 р. побудовано школу у с. Хребтіїв [33, арк. 138]. Тому 1910 р. за званням імператриці Марії Федорівни він став довічним почесним членом Ушицького повітового опікунства про дитячі притулки [23, л. 13–18].

8 січня 1906 р. у с. Песець Новоушицького повіту Подільської губернії Михайло Оскарович Патон вінчався з *Олександрою Вікторівною Будде* (19 жовтня 1879 – квітень 1919, Нова Ушиця Подільської губернії), дочкою генерала від інфантерії у відставці Віктора Еммануїловича Будде (1836–1901) й Олександри Павлівни, народженої баронеси Местмахер (1850–1909) [23, л. 13–18; 7, арк. 521–523; 36, с. 585].

Подружжя Патонів мала лише одного сина Антона, який народився у 1918 р. Він розділив долю своїх батьків, яких у квітні 1919 р. разом із домочадцями було вбито бандитами в їхньому будинку в Новій Ушиці. Родину Патонів було поховано на кладовищі у с. Хребтієві [12; 36, с. 586–587].

Але, незважаючи на лихі часи, рід вижив і значно збагатив вітчизняну та світову науку. 17 березня 1916 р. професор Київського політехнічного інституту статський радник Євген Оскарович Патон вінчався у Києво-Подільському Успенському соборі з дівцею Наталією Вікторівною Будде (25 жовтня 1884 – 1971, Київ), дочкою генерала від інфантерії у відставці Віктора Еммануїловича Будде (1836–1901) й Олександри Павлівни, народженої баронеси Местмахер (1850–1909)⁴ [13, арк. 158]. Від цього шлюбу народилося два сини — Володимир (5/18 березня 1917, Київ – 28 лютого 1987, Київ) [30, арк. 44 зв. – 45] та Бориса (нар. 1/14 листопада 1918, Київ) [31, арк. 318 зв. – 319], які стали соратниками та послідовниками свого батька, а молодший із них ще й на багато років визначив основні напрями розвитку вітчизняної науки загалом.

Сьогодні, після десятиліть забуття, ми повертаємося до своїх коренів, відтворюємо історичну пам'ять, відшукуємо загублені гілки родовідних дерев. Цей процес тривалий, копіткий. І наше дослідження є новим етапом у реконструкції генеалогії славного роду. Уже віднайдено багато цікавих документів, уведено до наукового обігу низку нових фактів. Але попереду, безперечно, — велика пошукова робота, цікаві знахідки.

⁴ Наталія Вікторівна Будде доводилася рідною сестрою Олександрі Вікторівні Будде, дружині Михайла Оскаровича Патона.

1. Архив внешней политики Российской империи, ф. 159, оп. 464, д. 2579, № 78.
2. Блокада. Алфавитный список погибших. Панкович-Пашиц [Электронный ресурс]. – Сайт «Мое семейное древо». – Режим доступа : <https://pomnirod.ru/materialy-k-statyam/vojna/2-mirovaya/blokada-alfavitnyj-spisok-pogibshih/блокада.-алфавитный-список-погибших.-п/блокада.-алфавитный-список-погибших.-панкович.html> – Название с экрана (15.10.2017).
3. Генеалогическая хроника российской эмиграции (по материалам журнала «Новик»). Справочник [Текст] / под ред. О. Н. Наумова; сост. О. Н. Наумов, С. А. Разумов. – Москва : ООО «Старая Басманная», 2011. – 476 с.
4. Грезин И. И. Алфавитный список русских захоронений на кладбище в Сент-Женевьев-де-Буа [Текст] / И. И. Грезин ; под ред. А. А. Шумкова. – Москва : ООО «Старая Басманная», 2009. – 568 с.
5. Грезин И. И. Русское кладбище Кокад в Ницце [Текст] / И. И. Грезин ; под ред. А. А. Шумкова. – Москва : ООО «Старая Басманная», 2012. – 760 с., 56 с. ил.
6. Дмитрий Петрович Шишков [Электронный ресурс] // Geni. – Режим доступа : <https://www.geni.com/people/Дмитрий-Шишков/6000000025903682864> – Название с экрана (25.11.2017).
7. Державний архів Хмельницької області, ф. 227, оп. 3, спр. 6676.
8. *Доброхотов Н. Н.* Евгений Оскарович Патон (Краткая характеристика научной и общественной деятельности) [Текст] / Н. Н. Доброхотов // Сб., посвящённый 80-летию со дня рождения и 55-летию науч. деятельности Героя Социалистического Труда, действительного члена АН УССР Евгения Оскаровича Патона. – Киев : Издательство АН УССР, 1951. – С. 9–13.
9. *Лебедева В.* Мост Патонов на Беларусь [Электронный ресурс] / В. Лебедева // Гомельская правда. – 2011, 19 октября. – Режим доступа : <http://gp.by/category/news/society/news18623.html>. – Название с экрана (15.10.2017).
10. *Малишевский И. Ю.* Рассказы о Патоне [Текст] / Т. Ю. Малишевский. – Киев : Наук. думка, 1984. – 491 с., ил.
11. *Малишевский И. Ю.* Рассказы о Патоне: 2-е изд., испр. и доп. [Текст] / Н. Ю. Малишевский. – Киев : Дніпро, 1990. – 485 с., ил.
12. *Малюгіна І. В.* Калюс [Текст] / І. В. Малюгіна, Н. Л. Онищук // Енциклопедія сучасної України. – Київ : Наук. думка, 2012. – Т. 12. – С. 96.
13. Науковий архів Президії НАН України, ф. 251, оп. 289, спр. 1.
14. Николай Иванович Паттон [Электронный ресурс] // Военно-морской флот России. – Режим доступа : <http://www.navy.su/persons/17/patton.htm>. – Название с экрана (12.10.2018).
15. *Новицкий А.* Патон Петр Юрьевич [Текст] / А. Новицкий // Русский биографический словарь: в 25 т. / А. А. Половцов. – Москва : Тип. И. Н. Скороходова, 1902. – Т. XIII: Павел, преподобный – Петр (Илейка). – С. 380.
16. *Оноприенко В. И.* Евгений Оскарович Патон [Текст] / В. И. Оноприенко, Л. Д. Кистерская, П. И. Севбо. – Киев : Наук. думка, 1988. – 240 с., ил.
17. *Патон Е. О.* Воспоминания [Текст] / Е. О. Патон ; лит. запись Ю. Буряковского. – Киев : Держлітвидав України, 1962. – 333 с., ил.
18. Патон Александр Иванович [Электронный ресурс] // Русская армия в Великой войне. Картотека проекта. – Режим доступа : <http://www.grwar.ru/persons/persons.html?id=9710> – Название с экрана (12.10.2018).

19. Патгон-Фантон-де-Веррайон Петр Иванович [Текст] // Российское зарубежье во Франции. 1919–2000. Биографический словарь: в 3-х т. / Под ред. Л. Мнухина, М. Авриль, В. Лосской. – Москва : Наука; Дом-музей Марины Цветаевой, 2010. – Т. 2: Л-Р. – 685.
20. Патоны [Электронный ресурс] // Центр генеалогических исследований. – Режим доступа : <http://rosgenea.ru/?a=16&g=4&s=%CF%E0%F2%EE%ED>. – Название с экрана (12.10.2018).
21. Приходы и церкви Подольской епархии [Текст] / Под ред. Е. Сецинского. – Біла Церква : О. Пшонківський, 2009. – XII, 996 с.
22. Российский государственный исторический архив, ф. 470, оп. 4 (105/539), д. 16.
23. Российский государственный исторический архив, ф. 1283, оп. 1, д. 77.
24. Российский государственный исторический архив, ф. 1343, оп. 27, д. 1083.
25. Российский государственный исторический архив, ф. 1343, оп. 27, д. 1084.
26. Российский государственный исторический архив, ф. 1343, оп. 50, д. 469.
27. *Собко Н. П.* Словарь русских художников, ваятелей, живописцев, зодчих, рисовальщиков, граверов, литографов, медальеров, мозаичистов, иконописцев, литейщиков, чеканщиков, сканщиков и проч.: с древнейших времен до наших дней (XI–XIX вв.) [Текст] / Н. П. Собко. – СПб. : Тип. М.М. Стасюлевича, 1899. – Т. 3, вып. 1. П: (700 имен). – С. 51.
28. *Томазов В. В.* Патони: Родинна хроніка [Текст] / В. В. Томазов, М. Ф. Дмитрієнко. – Київ : Академперіодика, 2018. – 316 с., [32] с., 40 с. іл.
29. *Томазов В. В.* Патоны [Текст] / В. Томазов, А. А. Шумков // Дворянский календарь. – Санкт-Петербург, 2003. – Тетрадь 11. – С. 129–138.
30. Центральный державний історичний архів України у м. Києві, ф. 127, оп. 1080, спр. 475.
31. Центральный державний історичний архів України у м. Києві, ф. 127, оп. 1080, спр. 510.
32. Центральный державний історичний архів України у м. Києві, ф. 224, оп. 2, спр. 223.
33. Центральный державний історичний архів України у м. Києві, ф. 707, оп. 229, спр. 150.
34. *Чеканов А. А.* Евгений Оскарович Патон: 1870–1953 гг. [Текст] / А. А. Чеканов. – Москва: Из-во АН СССР, 1963. – 183 с., ил.
35. *Чеканов А. А.* Евгений Оскарович Патон [Текст] / А. А. Чеканов. – Киев : Наук. думка, 1979. – 107 с., ил.
36. *Шпаковський С.М.* Михайло Оскарович Патон (1865–1919 рр.): дворянин, офіцер, чиновник (невідомі сторінки з життя та діяльності) [Текст] / С. М. Шпаковський // Матеріали XIV Подільської наук. істор.-краєзнавчої конф. (14–15 лист. 2014 р.). – Кам'янець-Подільський : Сисин О. В. Абетка, 2014. – С. 579–589.

REFERENCES

1. *Arkhir vneshnei politiki Rossijskoi imperii* [Archive of Foreign Policy of the Russian Empire], fund 159, inventory 464, file 2579, 78.
2. *Blokada. Alfavitnyi spisok pogibshikh. Pankovich-Pashits* [Blockade. Alphabetical List of the Dead. Pankovich-Pashits]. *Moio semeinoe drevo* [Electronic resource]. Access mode: <https://pomnirod.ru/materialy-k-statyam/>

- vojna/2-mirovaya/blokada-alfavitnyj-spisok-pogibshih/блокада.-алфавитный-список-погибших.-п/блокада.-алфавитный-список-погибших.-панкович.html. The name of the screen (15.10.2017). [in Russian].
3. Naumov, O. & Razumov, S. (2011). *Genealogicheskaia khronika Rossiiskoi emigratsii (po materialam zhurnala "Novik")*. Spravochnik [Genealogical Chronicle of Russian Emigration (According to the Materials of the Journal "Novik". Directory]. Moskva: OOO "Staraia Basmannaia". [in Russian].
 4. Grezin, I. (2009). *Alfavitnyi spisok russkikh zakhoroneni na kladbishche v Sent-Zheneviev-de-Bua* [Alphabetical List of Russian Graves in the Cemetery in Saint Genevieve de Bois]. Moskva: OOO "Staraia Basmannaia". [in Russian].
 5. Grezin, I. (2012). *Russkoe kladbishche Kokad v Nitstse* [Russian Cemetery Caucade in Nice]. Moskva: OOO "Staraia Basmannaia". [in Russian].
 6. *Dmitrii Petrovich Shishkov* [Dmitrii Petrovich Shishkov]. *Geni*. Access mode: <https://www.geni.com/people/Дмитрий-Шишков/600000025903682864> The name of the screen (25.11.2017). [in Russian].
 7. *Derzhavnyi arkhiv Khmelnytskyi oblasti* [State Archive of Khmelnytsky Region], fund 227, inventory 3, file 6676.
 8. Dobrokhotov, M. (1951). *Yevgenii Oskarovich Paton (Kratkaia kharakteristika nauchnoi i obshchestvennoi deiatel'nosti)* [Yevgenii Oskarovich Paton. (Brief Description of Scientific and Social Activities)]. In *Sbornik, posviashchionnyi 80-letiiu so dnia rozhdenia i 55-letiiu nauchnoi deiatel'nosti Gerioia Sotsialisticheskogo Truda, deistvitelnogo chlena AN USSR Yevgeniia Oskarovicha Patona* (pp. 9–13). Kyiv: Izdatelstvo AN USSR. [in Russian].
 9. Lebedeva, V. (2011). *Most Patonov na Belarus* [Patons' Bridge to Belarus]. *Gomelskaia Pravda* [Electronic resource]. – Access mode: <http://gp.by/category/news/society/news18623.html>. – The name of the screen (15.10.2017). [in Russian].
 10. Malishevskii, I. (1984). *Rasskazy o Patone* [Tales of Paton]. Kyiv: Naukova dumka. [in Russian].
 11. Malishevskii, I. (1990). *Rasskazy o Patone* [Tales of Paton]. Kyiv: Dnipro. [in Russian].
 12. Maliuhina, I. & Onishchuk, N. (2012). *Kalius* [Kalius]. In *Entsiklopediia suchasnoi Ukrainy* [Encyclopedia of Contemporary Ukraine]. (Vol. 12, p. 96). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian].
 13. *Naukovyi arkhiv Prezydii NAN Ukrainy* [Scientific Archive of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine], fund 251, inventory 289, file 1.
 14. *Nikolai Ivanovich Patton* [Nikolai Ivanovich Patton]. *Voенно-морскоi flot Rossii* [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.navy.su/persons/17/patton.htm>. – The name of the screen (12.10.2018). [in Russian].
 15. Novytskyi, A. (1902). *Paton Piotr Yurievich* [Paton Piotr Yurievich]. In *Russkii biograficheskii slovar: v 25 t.* (Vol. 13, p. 380). Moskva: tipografiia I. Skorokhodova. [in Russian].
 16. Onoprienko, V., Kisterskaia, L. & Sevbo, P. (1988). *Yevgenii Oskarovich Paton*. [Yevgenii Oskarovich Paton]. Kyiv : Naukova dumka. [in Russian].
 17. Paton, Ye. (1962). *Vospominaniia* [Memories]. Kyiv: Derzhlitvydav Ukrainy. [in Russian].
 18. *Paton Aleksandr Ivanovich* [Paton Aleksandr Ivanovich]. *Russkaia armiia v Velikoi voine. Kartoteka proekta* [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.grwar.ru/persons/persons.html?id=9710>. – The name of the screen (12.10.2018). [in Russian].

19. Manukhin, L., Avril, M. & Losska, V. (2010). *Paton-Fanton-de-Verraion Piotr Ivanovich* [Paton-Fanton-de-Verraion Piotr Ivanovich]. In *Rossiiskoe zarubezhie vo Frantsii. 1919–2000. Biograficheskii slovar: v 3 t.* (V. 2, p. 409). Moskva: Nauka; Dom Mariny Tsvetaevoi. [in Russian].
20. *Patony* [The Patons]. *Tsentr genealogicheskikh issledovanii*. Access mode: <http://rosгенеa.ru/?a=16&r=4&s=%CF%E0%F2%EE%ED>. – The name of the screen (12.10.2018). [in Russian].
21. Setsinskii, Ye. (2009). *Prikhody i tserkvi Podolskoi eparkhii* [Parishes and Churches of Podolia's Diocese]. Bila Tserkva: O. Pshonkivskii. [in Russian].
22. *Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv* [Russian State Historical Archive], fund 470, inventory 4 (105/539), file 16.
23. *Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv* [Russian State Historical Archive], fund 1283, inventory 1, file 77.
24. *Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv* [Russian State Historical Archive], fund 1343, inventory 27, file 1083.
25. *Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv* [Russian State Historical Archive], fund 1343, inventory 27, file 1084.
26. *Rossiiskii gosudarstvennyi istoricheskii arkhiv* [Russian State Historical Archive], fund 1343, inventory 50, file 469.
27. Sobko, N. (1899). *Slovar russkikh khudozhnikov, vaiatelei, zhivopistsev, zodchikh [...] s drevneishikh vremion do nashikh dnei (11–19 vv.)* [Dictionary of Russian Artists, Sculptors, Painters, Architects [...]: from ancient times to the present day (11th – 19th centuries)] (Vol. 3, issue 1: II, p. 51). Sankt-Peterburg: Tipografiia M. Stasiulevicha. [in Russian].
28. Tomazov, V. & Dmytrienko, M. (2018). *Patony: Rodynna khronika* [The Patons: Family chronicle]. Kyiv: Akadempriodyka. [in Ukrainian].
29. Tomazov, V. & Shumkov, A. (2003). *Patony* [The Patons]. In *Dvorianskii kalendar* [Noble calendar], 11, 129–138. [in Russian].
30. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyevi* [Central State Historical Archive of Ukraine in Kyiv], fund 127, inventory 1080, file 475.
31. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyevi* [Central State Historical Archive of Ukraine in Kyiv], fund 127, inventory 1080, file 510.
32. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyevi* [Central State Historical Archive of Ukraine in Kyiv], fund 224, inventory 2, file 223.
33. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyevi* [Central State Historical Archive of Ukraine in Kyiv], fund 707, inventory 229, file 150.
34. Chekanov, A. (1963). *Yevgenii Oskarovich Paton: 1870–1953 gg.* [Yevgenii Oskarovich Paton: 1870–1953]. Moskva: Kyiv: Izdatelstvo AN SSSR. [in Russian].
35. Chekanov, A. (1979). *Yevgenii Oskarovich Paton*. [Yevgenii Oskarovich Paton]. Kyiv: Naukova dumka. [in Russian].
36. Shpakovskiy, S. (2014). *Mykhailo Oskarovykh Paton (1865–1919 rr.): dvo-rnianyn, ofitser, chynovnyk (nevidimi storinky z zhyttia ta dialnosti)* [Mykhailo Oskarovykh Paton (1865–1919): nobleman, officer, official (unknown pages from the life and work)]. In *Materialy 14 Podilskoi naukovoï istoryko-kra-ieznavchoi konferentsii (14–15 lystopada 2014 r.)*, (pp. 579–589). Kamia-nets-Podilskiy: Sysyn O. Abetka. [in Ukrainian].

Стаття надійшла 02.11.2018 р.

Tomazov Valerii, Candidate of Historical Sciences, Head of the Sector of Genealogical and Heraldic Research of the Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine, Senior Research Fellow of the Institute of Biographical Researches of VNLU (Kyiv).

The Patons: history of the family.

In the article the author covers the history and reconstructs the genealogy of the Patons family, from which a whole galaxy of prominent figures comes — military (Petro Ivanovych Paton, Petro Ivanovych Paton-Fanton-de-Verraion, Mykola Ivanovych Paton, Oleksandr Mykolaiovych Paton), diplomat (Oskar Petrovych Paton), lawyers (Ivan Petrovych Paton, Oskar Mykolaiovych Paton), architect (Petro Yuriiiovych Paton), public figure (Mykhailo Oskarovich Paton) and scientists (Yevhen Oskarovich Paton, Volodymyr Yevhenovych Paton, Borys Yevhenovych Paton, Yevheniia Borysivna Paton). To reach the goal, the author used mostly the sources of official origin from the archives of Ukraine and Russia, in particular the nobility records. They contain a huge amount of documents of the genealogical and general biographical nature. All the documents have a high level of reliability. Although, despite this, during the verification of the information, they were critically considered and compared with other sources. The article also gives a detailed analysis of the historiography of the studied problem.

Key words: the Patons (the Pattons), family, nobility, Kyiv, Yevhen Oskarovich Paton, Borys Yevhenovych Paton.

Томазов В. В., кандидат исторических наук, заведующий сектором генеалогических и геральдических исследований Института истории Украины НАН Украины, старший научный сотрудник Института биографических исследований НБУВ (Киев).

Патоны: история рода.

В статье освещается история и реконструируется генеалогия рода Патонов, из которого происходит целая плеяда выдающихся деятелей — военные (Петр Иванович Патон, Петр Иванович Патон-Фантон-де-Веррайон, Николай Иванович Патон, Александр Николаевич Патон), дипломат (Оскар Петрович Патон), юристы (Иван Петрович Патон, Оскар Николаевич Патон), архитектор (Петр Юрьевич Патон), земский и общественный деятель (Михаил Оскарович Патон) и ученые (Евгений Оскарович Патон, Владимир Евгеньевич Патон, Борис Евгеньевич Патон, Евгения Борисовна Патон). Для осуществления поставленной цели использованы преимущественно источники официального происхождения из архивов Украины и России, в том числе дела о дворянстве. Они содержат большое количество документов как собственно генеалогического, так и общебиографического характера. Все документы имеют высокий уровень достоверности. Но, несмотря на это, во время верификации информации осуществлялось их критическое осмысление и сравнение с другими источниками. В статье детально проанализирована историография исследуемой проблемы.

Ключевые слова: Патоны (Паттоны), род, дворянство, Киев, Евгений Оскарович Патон, Борис Евгеньевич Патон.